

Jezus raakte hem aan

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra
Regenboogkerk Hilversum

Schriftlezing Oude Testament: 2 Koningen 5, 1-3

Schriftlezing Brieven: Romeinen 8, 1-7

Schriftlezing Evangelie: Marcus 1, 39-45

Genezing van de melaatse, pentekening (1650-1655), Rembrandt, Rijksmuseum

Inleiding

Ziekte, quarantaine, aanraking... Het verhaal waarin Jezus een melaatse geneest zal ons vandaag anders treffen dan het jarenlang heeft gedaan. Weinigen van ons hadden zich vorig jaar omstreeks deze tijd nog kunnen voorstellen hoe actueel beperking van nabijheid en aanraking lange tijd het hele leven zouden kunnen beheersen en grotendeels lamleggen. Wat kan vandaag de bijbelse boodschap zijn als het om deze dingen gaat?

Prediking

Gemeente van Christus,

je kunt nog zo'n grote krijgsman zijn en in hoog aanzien staan bij de koning van je land, en worden gewaardeerd om je prestaties, je kunt nog zozeer vertrouwen op je eigen kracht, als je door een ziekte wordt getroffen ben je een klein en kwetsbaar mens. En natuurlijk heeft Naäman privileges. Kennelijk hield zijn positie in Damascus in dat hij niet meteen werd uitgestoten toen hij ziek werd, maar zijn rang nog een tijdlang behield. Toch zal het vooruitzicht van zijn ziektebeeld hem hebben beangstigd. Hij is in ieder geval ten einde raad en juist daardoor in staat om te luisteren naar het advies van een kind. Het slavinnetje uit Israël geroofd, dat Naäman heeft gekocht voor zijn vrouw, zij is niet rancuneus vanwege haar slavenbestaan. Maar zij herinnert zich de kracht van God en de profeet Elisa, die als Godsman deze kracht bemiddelt. Tenslotte zal Naäman inderdaad genezen door zich in opdracht van de profeet, heel nederig, zevenmaal onder te dompelen in de Jordaan. Het is iets wat hij eerst nog weigert. Wat heeft hij te zoeken in zo'n vieze sloot? Maar hij doet het toch, omdat zijn dienaren het hem aanraden. Een moeilijke opdracht zou hij toch ook niet hebben geweigerd. Naäman wordt genezen. Dat lijkt magie, maar het is een verhaal van rituele reiniging, nederigheid, en Godsvertrouwen. Een verhaal dat wijst op de universele betekenis van de God die in Israël wordt aanbeden. De belijdenis van Naäman heeft Israël graag bewaard: 'Ik wist wel,' zegt de heidense legerbevelhebber na zijn genezing, 'dat er behalve in Israël in de hele wereld geen god is.'¹ Het is een pareltje van oud-oosterse vertelkunst.²

Ook Jezus geneest een melaatse. Maar is in het Marcusevangelie iets vreemds met dit verhaal.

Er is, na de inleidende zin over Galilea, geen nadere plaats- of tijdsaanduiding wanneer de melaatse hulp vraagt en neerknielt voor Jezus. Ook ontbreken de leerlingen. Het hele verhaal krijgt daardoor iets tijdloos en wordt bijna een symbolische vertelling voor het hele optreden van Jezus.

Heel bijzonder vind ik: de man spreekt Jezus aan op zijn wil en vraagt erom rein te worden.

Dan doorbreekt Jezus het grote taboe van de onaanraakbaarheid. Hij raakt de man aan en zegt: 'ik wil het, word rein.' En het was zo.

¹ 2 Koningen 5, 15b.

² Brongers, H.A., *De prediking van het Oude Testament, II Koningen*, Nijkerk 1982, 50-51.

Nadrukkelijk verbiedt Jezus de melaatse aan iemand iets te zeggen. Maar in dezelfde zin geeft hij hem wel de opdracht zich aan de priester te tonen en een reinigingsoffer volgens de voorschriften van Mozes te brengen, *als een getuigenis voor de mensen*.³ Dus de genezing moet geheim blijven én er moet een getuigenis vanuit gaan. Dat is in wezen tegenstrijdig. Er wordt aan de wetsvoorschriften voldaan, maar waar het ten diepste om gaat, daar heb je nog zomaar de vinger niet op gelegd.

Zou het misschien zo zijn dat wat Jezus bedoelt is, dat er een getuigenis moet zijn, omdat het gaat om de kracht van God. God moet de eer ontvangen die hem toekomt. De wet kan daarbij het doel niet zijn, maar wordt tot een middel dat de diepere betekenis niet alleen van de genezing van de man, maar de betekenis van Jezus zelf aan het licht brengt, ja de betekenis van het leven in Gods licht zelf. Wonden aanraken betekent het serieus nemen van het gewonde leven. Het leren leven met geschondenheid, Jezus gaat ons daarin voor. Zijn eigen weg gaat niet aan het kruis voorbij en leidt juist daardoor naar gedeelde levensvreugde.⁴

Maar het moet op dit moment geheim blijven dat het Jezus was die de melaatse heeft aangeraakt. Dat laatste past heel typerend in het Marcusevangelie waarin het telkens weer voorkomt dat Jezus mensen verbiedt om door te vertellen wat er tussen hen en hem is gebeurd.⁵ Telkens weer blijkt het echter niet te vermijden dat het goede nieuws bekend wordt. De mensen zijn zozeer onder de indruk, zij kunnen hun mond gewoon niet houden. De kracht van God en het gezag van Jezus blijken gaandeweg onafscheidelijk. Zo wordt het grote geheimenis dat de wil van Jezus en de glorie van God op elkaar betrokken zijn als een geestelijke, een dynamische eenheid, in het evangelie gaandeweg geopenbaard. Hier dankt het Marcusevangelie zijn spanning aan.⁶

Lepra, melaatsheid, of huidvraat in de bijbel is een verzamelnaam van ernstige huidaandoeningen, die niet alleen het lichaam aantasten en hele lichaamsdelen konden wegvreten, maar die de zieke ook een stigma bezorgden dat kon leiden tot volkomen isolement. De zieke kwam buiten de gemeenschap te staan, ook religieus. Zelfs de wet van Mozes kon niet veel anders uitrichten dan de samenleving tegen de zieke te beschermen. Voor de zieke zelf kon de wet niets doen.

De rabbijnen beschouwden het genezen van melaatsheid als ‘net zo moeilijk als het opwekken van de doden’. Het genezen van leprozen was bij uitstek het verwachte teken dat de Messias gekomen was. Waar de wet niet toe in staat was, kon God in Jezus wel. Hij raakte de man aan. Het beste commentaar op Marcus 1, 39-45 vinden we in de Romeinenbrief, waar de apostel Paulus schrijft:

Wartoe de wet niet in staat was, machteloos als hij was door de menselijke natuur, dat heeft God tot stand gebracht.⁷

Ik moet denken aan onze overheid en de ministers die in deze tijd van epidemie zoveel kritiek over zich heen krijgen.

³ Vgl. Leviticus 14.

⁴ Vgl. Halik, Th., *Raak de wonden aan Over niet zien en toch geloven*, 2018.

⁵ Vgl. bijv. Marcus 5,43; 7,36; 8,30.

⁶ Gnilka noemt dit enige verhaal van Marcus waarin Jezus een melaatse geneest een losstaand *apoftegmatisch* wonderverhaal (een term van Rudolf Bultmann, d.w.z. een ‘annekdotisch’ aandoende vertelling opgebouwd als omkadering van een overgeleverd en gekoesterd Jezuswoord, een ‘logion’), dat door het laatste, waarschijnlijk later toegevoegde, vers een missionaire draai krijgt. Gnilka, J., *Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament*, II/1, *Das Evangelium nach Markus (Mk1 – 8,26)*, Neukirchen/Vluyn 1989, 89-94, i.z. 91.

⁷ Romeinen 8,3a.

Telkens opnieuw worden wettelijke maatregelen vergeleken in hun uitwerking op verschillende groepen, en vaak als onrechtvaardig ervaren. Die wetten zijn nodig ter bescherming van de samenleving, maar ze brengen mensen in een isolement en door velen wordt het middel ervaren als erger dan de kwaal. Hun reddende kracht is beperkt en tegelijk wordt er schade aangericht.

Maar voor de apostel ging het in de aanraking door Christus om meer dan de genezing van een ziekte. Het grote geheim, zoals Paulus dat ziet, betrof een nieuwe gerichtheid van de wil van een mens. Wie het immers leert zijn wil te laten richten door Gods Geest, ontdekt, ondanks alles waardoor het goede leven kan worden ondermijnd, het leven en de vrede. Jezus identificeert zich met het aangetaste leven, terwijl hij hecht verbonden blijft met God. De apostel schrijft:

Vanwege de zonde heeft hij [God] zijn eigen Zoon als mens in dit zondige bestaan gestuurd; zo heeft hij in dit bestaan met de zonde afgerekend.⁸

Jezus raakte de man aan. Elkaar aanraken is iets dat wij juist in deze tijd niet mogen en erg missen. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar ik vind het heel erg. Van de hartelijke handdruk tot de warme omhelzing en de kus, we moeten het al bijna een jaar achterwege laten. Dat verandert onze omgang met elkaar ingrijpend. Allemaal zijn we een beetje 'melaats' geworden, een gevaar voor de ander om besmet te raken en bang om door de ander besmet te worden. Terwijl we het virus willen weren, belemmeren we onszelf om contact lichamelijk te beleven. We kunnen niet anders. Daarin zijn we samen gevangen in een tragische cirkel van eenzaamheid.

Zo was in de tijd van Jezus het aanraken van een leproos ondenkbaar. Je maakte jezelf onrein. Waar je mee omging, raakte je mee besmet, figuurlijk en letterlijk. Maar Jezus identificeert zich met de *outcast*, de buiten geworpene, de mens als u en ik, die plotseling door zijn of haar ziekte buiten de gemeenschap was komen te staan. Daar kwam bij dat in de obsessie van mensen om dingen sluitend te verklaren de oorzaak van de ziekte in die tijd veelal als vanzelf werd toegeschreven aan een grote zonde die de zieke, naar men aannam, zou hebben begaan. Dus naast de ellende van de aandoening, moest de mens met huidvraat ook nog leven met de menselijke aantijging door God gestraft te zijn, tragische misvatting in een godsdienst die alles wil verklaren.

Als er staat dat Jezus medelijden kreeg, lezen we eigenlijk dat hij een heftige emotie ervoer, een verbolgenheid die bestond in compassie met deze mens, maar ook woede op de demonische krachten die hem in deze situatie hadden gebracht en die hem aanklaagden. Deze heftige verontwaardiging brengt een enorme wilskracht in Jezus naar boven. Ons door die wilskracht te laten doordringen, dat zal ons de kracht geven die wij nodig hebben om deze corona crisis te doorstaan.

In zijn aanraking van de man doorbreekt Jezus het isolement radicaal, maar ook lijkt Marcus ons te willen vertellen, dat er een wonderlijke verwisseling plaats vindt. Aan het eind van het verhaal is niet de melaatse man, maar Jezus degene die zich op eenzame plaatsen buiten de steden moet terug trekken. Ik moet denken aan de lijdende knecht van de Heer uit Jesaja:

Maar hij was het die onze ziekten droeg,
die ons lijden op zich nam.
Wij echter zagen hem als een verstoteling,
door God geslagen en vernederd.
Om onze zonden werd hij doorboord,

⁸ Romeinen 8,3b. Vgl. Nineham, D.E., *The Gospel of Saint Mark*, Harmondsworth 1987, 85-88, i.z. 86.

om onze wandaden gebroken.
Voor ons welzijn werd hij getuchtigd,
zijn striemen brachten ons genezing.⁹

Dit is geen stukje dogmatiek dat je zomaar uit kunt leggen. Dit is een diep verstaan van de onopgeefbare verbondenheid met God én met de mensen, die hoort bij de weg van Jezus. Dat is, in het volle reliëf van het leven, de weg van de Jezus die de melaatse heeft aangeraakt, in zijn lichaam en in zijn ziel.

Amen.

Uitzending en zegen

Waar jullie ook zijn, wie je ook bent, alleen of samen,
weet het gezegende mensen te zijn. Want je bent aangeraakt door een liefdevolle, God gezonden hand. God heeft ons immers voor elkaar tot zegen gesteld. Dat blijft zo en dat zal zo zijn, ook in deze tijd.

De genade van Jezus Christus,
de liefde van God,
de verbondenheid met de heilige Geest,
is met jullie allemaal.

Stelling:

In de genezing van de melaatse man in Marcus 1, 40-45 wordt ons in één ontmoeting een symbolisch verhaal verteld dat het hele evangelie omspannt. De mens heeft het nodig door Christus als Gods Zoon te worden aangeraakt. Nu wij elkaar in de letterlijke zin niet mogen aanraken, komt het erop aan elkaar op andere wijzen te raken in het hart.

⁹ Jesaja 53, 4-5.